

М.М. Забаштанський, к.е.н., доц.
Чернігівський національний технологічний університет

ПОЛІТИКА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНЦЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Розглядаються концептуальні підходи до формування політики фінансового забезпечення концесійних відносин в Україні. Визначено основні принципи та завдання політики фінансового забезпечення організації концесійної діяльності. Охарактеризовано етапи розробки та реалізації політики фінансового забезпечення реалізації концесійних відносин в Україні.

Ключові слова: фінансове забезпечення, фінансові ресурси, концесії, концесійні відносини, політика фінансового забезпечення.

Постановка проблеми. У сучасних умовах важлива роль у соціально-економічному розвитку територій відводиться державному сектору економіки, оскільки суб'єкти господарювання саме цього сектора певною мірою реалізують виконання державою своїх зобов'язань, пов'язаних із життєзабезпеченням суспільства. Низька результативність, значна фізична та моральна зношеність основних засобів, низька інвестиційна привабливість та відсутність у суб'єктів господарювання державного сектора економіки достатніх обсягів фінансових ресурсів підкреслюють важливість розробки та запровадження дієвої політики фінансового забезпечення відтворення їх основних засобів та виробничої діяльності.

Ефективність виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки істотно залежить від їх здатності акумулювати фінансові ресурси як запоруки не лише виживання, але і їх стабільного функціонування, що зумовлено наявністю постійної різниці між зростаючими потребами в економічних ресурсах та їх обмеженістю. При цьому, досягнення ефективної діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки в умовах обмеженого бюджетного фінансування можливе лише за умови реалізації зваженої політики фінансового забезпечення, спрямованої на ефективне використання фінансових ресурсів для задоволення поточних потреб та на чітке визначення їх обсягів, вартості та джерел формування. Саме тому, системно вирішити проблему фінансового забезпечення суб'єктів господарювання державного сектора економіки та підвищення результативності його функціонування можна за рахунок впровадження концесій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми оптимізації фінансового забезпечення суб'єктів господарювання державного сектора економіки розглядаються у працях вітчизняних та зарубіжних економістів І.А. Бланка, М.П. Бутка, Л.О. Коваленко, С.В. Онишко, В.К. Сенчагова.

Метою дослідження є розробка концептуальних підходів до формування політики фінансового забезпечення концесійних відносин в Україні.

Викладення основного матеріалу. Термін «політика» має принаймні два значення – по-перше, це суспільна наука, і по-друге, це особливий вид діяльності на різних рівнях управління економікою. Окремого дослідження потребує трактування поняття «фінансова політика підприємства», оскільки саме вона найбільш повно розкриває цільову функцію фінансової діяльності підприємства. Існує декілька підходів щодо трактування сутності фінансової політики. Так, Г.В. Осовська, О.А. Осовський, І.А. Бланк зазначають, що фінансова політика є формою реалізації цільової функції загальної стратегії фінансового розвитку підприємства в розрізі окремих аспектів фінансової діяльності [5, С. 485; 1, С. 41].

У фінансовому словнику А.Г. Загороднього під фінансовою політикою підприємства розуміють форму реалізації фінансової ідеології та стратегії підприємства в розрізі окремих аспектів його фінансової діяльності [2, С. 360]. Однією з основних складових фінансової політики суб'єкта господарювання є політика фінансового забезпечення, оскільки саме вона спрямована на реалізацію фінансової стратегії його розвитку.

В економічній літературі немає чіткого визначення дефініції «політика фінансового забезпечення», оскільки більшість авторів отожднюють її з фінансовою політикою підприємств. Разом із тим, необхідно зазначити, що політика фінансового забезпечення як складова фінансової політики підприємства, має свої специфічні завдання, а отже, виникає необхідність дослідження її сутності, механізму та інструментарію реалізації.

Політику фінансового забезпечення слід розглядати, з одного боку, як основний документ, який регламентує діяльність суб'єкта господарювання з урахуванням оцінки фінансових ризиків, з іншого боку, це системна, відносно самостійна його діяльність, спрямована на формування та розподіл фінансових ресурсів з метою реалізації обраної фінансової стратегії розвитку суб'єкта господарювання, забезпечення необхідного обсягу фінансових ресурсів для фінансування операційної та інвестиційної діяльності.

Під політикою фінансового забезпечення концесійних відносин слід розуміти особливу системну діяльність щодо визначення сукупності форм, методів, інструментів, способів організації фінансових

відносин з формування та розподілу фінансових ресурсів, оцінки її впливу на фінансово-майновий стан та реалізацію обраної фінансової стратегії суб'єктів концесії.

Метою політики фінансового забезпечення концесійних суб'єктів є досягнення ними стану фінансової рівноваги та стійкого економічного зростання.

Політика фінансового забезпечення концесійних відносин спрямована на втілення таких завдань:

- визначення достатніх обсягів фінансових ресурсів для забезпечення реалізації стратегічних завдань суб'єкта концесії;
- обґрунтування оптимального рівня фінансового забезпечення з урахуванням вартості та ризиків залучення фінансових ресурсів;
- фінансове забезпечення безперебійної операційної та інвестиційної діяльності;
- визначення джерел фінансового забезпечення;
- забезпечення раціонального використання обмежених бюджетних фінансових ресурсів;
- організація контролю за цільовим використанням фінансових ресурсів.

Розробка та реалізація політики фінансового забезпечення концесійних суб'єктів має спиратися на такі принципи:

1. Системності – формування та розподіл фінансових ресурсів концесійних суб'єктів повинно здійснюватися з урахуванням усіх завдань і перспектив розвитку виробничої, технічної, соціальної систем підприємств та їх зворотного впливу на фінансове забезпечення.

2. Єдності дій – розробка та реалізація політики фінансового забезпечення повинна поєднувати зусилля, інтереси всіх структур, які здійснюють виробничий, технічний і соціальний розвиток концесійного об'єкта.

3. Диференціації джерел фінансового забезпечення – формування фінансових ресурсів має здійснюватися із залученням різних джерел, що дозволить впливати на їх вартість та рівень ризику.

4. Підпорядкованості визначеним цілям – діяльність структур, які відповідають за формування, розподіл та використання фінансових ресурсів суб'єктів концесії, має бути узгоджена та координована з усіма службами підприємств, поєднуючи інтереси всіх зацікавлених сторін.

5. Ефективності – використання фінансових ресурсів повинно забезпечувати стабільну результативну діяльність об'єкта концесії та підвищення якості послуг.

6. Оптимальності – розробка політики фінансового забезпечення повинна спиратися на використання сучасних методів планування, контролю, аналізу, багатоваріантних розрахунків.

Розробка та реалізація політики фінансового забезпечення концесійних суб'єктів здійснюється в декілька етапів (рис. 1).

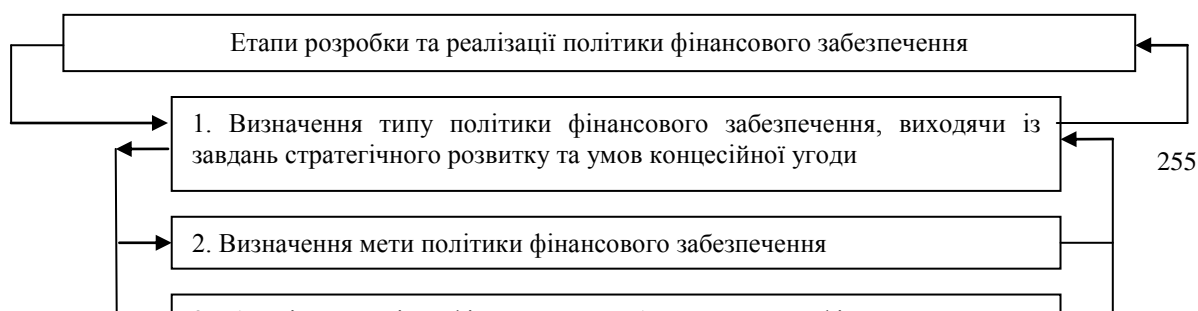
На першому етапі визначається стратегія реалізації політики фінансового забезпечення суб'єкта концесії, виходячи із завдань його діяльності, умов концесійної угоди, визначається тип політики фінансового забезпечення, рівень та характеристика фінансового забезпечення в плановій перспективі, а також аналізується вплив реалізації політики фінансового забезпечення на його фінансовий стан.

Предметом розробки певного типу політики фінансового забезпечення суб'єктів концесії може бути створення таких умов фінансового забезпечення їх функціонування, які дозволять підвищити якість товарів, робіт, послуг, впровадити сучасні передові технології, зміцнити інвестиційну привабливість, підвищити рівень фахової підготовки працівників.

Вибір типу політики фінансового забезпечення повинен бути визначений концесійною угодою залежно від обраної стратегії розвитку суб'єкта концесії, його галузевої приналежності, обсягу та джерел його фінансових ресурсів. Відповідно до наявної стратегії розвитку кожен суб'єкт концесійних відносин повинен особисто визначати тип політики його фінансового забезпечення.

Основні напрями кожного типу політики фінансового забезпечення доцільно розглядати з точки зору формування необхідної ресурсної бази розвитку концесійного суб'єкта.

Ознакою агресивної політики фінансового забезпечення суб'єктів концесії є кризовий фінансово-майновий стан та відсутність достатнього обсягу фінансового забезпечення. Використання даної політики передбачає можливу реструктуризацію підприємства, вона спрямована на фінансове забезпечення концесійного об'єкта лише за рахунок коштів концесіонера. Пріоритетним напрямком фінансування є забезпечення безперебійної роботи концесійного об'єкта та виконання ним покладених на нього функцій та завдань. Компромісна політика фінансового забезпечення суб'єктів концесії покликана віднайти компроміс між агресивною та консервативною політиками. Вона характеризується паритетним використанням фінансових ресурсів концесіонера та концесіодавця у вигляді короткострокових кредитів банків та надходжень з бюджету. Використання компромісної політики здійснюється суб'єктами концесії, які мають нестійкий фінансово-майновий стан та недостатньо фінансово забезпечені.

Рис. 1. Етапи розробки та реалізації політики фінансового забезпечення суб'єктів концесії

Вона пов'язана з повним фінансовим забезпеченням операційної діяльності суб'єкта концесії і частковим забезпеченням інвестиційної діяльності. Консервативна політика фінансового забезпечення суб'єктів концесії використовується на підприємствах, які мають стійкий фінансово-майновий стан і є відносно фінансово забезпеченими. Вона передбачає можливість фінансового забезпечення за рахунок фінансових ресурсів концесіонера, концесіодавця, а також власних фінансових ресурсів концесійного об'єкта. Ризик, пов'язаний із використанням обраної політики, незначний, оскільки підприємство не потребує значних обсягів додаткових фінансових ресурсів. Відповідно до даної політики, суб'єкт концесії має можливість створити такий обсяг фінансового забезпечення, який дозволить суттєво вплинути на його фінансово-майновий стан та впровадити передові інноваційні технології. Підходи до формування та реалізації кожного типу політики фінансового забезпечення можна корегувати з урахуванням сильних та слабких сторін функціонування об'єктів концесії, пріоритетів стратегій його розвитку, а також різних варіантів прогнозів обсягів фінансових ресурсів. Критерієм вибору типу політики фінансового забезпечення нами вважається ознака, на підставі якої можна оцінити і порівняти стратегічні альтернативи розвитку об'єкта концесії. Такими критеріями може бути: рівень фінансової автономії підприємства, стадія розвитку підприємства, співвідношення власного та позикового капіталу, рентабельність його діяльності, наявність чистого оборотного капіталу.

На другому етапі розробки політики фінансового забезпечення суб'єктів концесії визначається її мета відповідно до обраної стратегії розвитку підприємства, його галузевої належності та пріоритетів регіонального розвитку території.

На третьому етапі визначається рівень достатності фінансових ресурсів, оцінюється ефективність фінансового забезпечення суб'єкта концесії за рахунок власних джерел у попередніх періодах, зіставляються надходження та витрачання грошових коштів.

Особлива увага приділяється визначенню достатності фінансового забезпечення операційної діяльності – як основної діяльності підприємства. В разі наявності дефіциту фінансових ресурсів підприємства в попередніх періодах, необхідно ретельно проаналізувати та виявити фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які здійснили негативний вплив на формування достатнього обсягу фінансових ресурсів.

Четвертий етап спрямований на виявлення факторів, що здійснюють вплив на обсяг фінансового забезпечення та його вартість, визначення їх результативності.

П'ятий етап є кінцевим у розробці політики фінансового забезпечення і спрямований на визначення необхідних обсягів фінансового забезпечення концесійних суб'єктів.

Шостий та сьомий етап охоплюють реалізацію обраної політики фінансового забезпечення суб'єктів концесії, передбачають контроль за її реалізацією та цільовим використанням фінансових ресурсів, що дозволить впровадити визначену стратегію розвитку суб'єкта концесії та вплинути на їх фінансовий стан і якість товарів, робіт, послуг.

Висновки. Політика фінансового забезпечення суб'єктів концесії має спрямовуватися на стабільне надходження у встановлені строки необхідних обсягів фінансових ресурсів з метою збалансування потреби в наявних фінансових ресурсах у кожному періоді.

Розробка ефективної політики фінансового забезпечення концесійної діяльності сприятиме поширенню концесійних відносин на території країни, що безперечно вплине на підвищення результативності функціонування державного сектора економіки. Поєднання в процесі фінансового забезпечення бюджетного фінансування та фінансових ресурсів концесіонерів сприятиме розвитку концесійних відносин та залученню потенційних концесіонерів. Саме тому, необхідним є розробка конкретних методів обґрунтування обсягів впливу бюджетного фінансування на результативність та надійність функціонування суб'єктів концесії.

Список використаної літератури:

1. *Бланк И.А.* Управление формированием капитала / *И.А. Бланк* // Серия «Библиотека финансового менеджера». – К. : Ника-Центр, Сльга, 2002. – Вып. 4. – 512 с.
2. *Загородній А.Г.* Фінансовий словник / *А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко.* – 3-те вид., виправ. та доп. – К. : Т-во «Знання», КОО. – 2000. – 462 с.
3. *Крамаренко Г.О.* Організаційно-економічний механізм управління житлово-комунальним комплексом / *Г.О. Крамаренко.* – Дніпропетровськ : Наука, 1998. – 205 с.
4. *Опарін В.* Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монографія / *В.Опарін.* – К. : КНЕУ, 2005. – 240 с.
5. *Осовська Г.В.* Менеджмент організацій : навч. посібник / *Г.В. Осовська, О.А. Осовський.* – К. : Кондор, 2005. – 860 с.
6. *Панкевич Л.В.* Фінансове забезпечення потреб розвитку житлово-комунальної сфери / *Л.В. Панкевич, В.І. Кардаш* // Регіон. економіка. – 1999. – № 2. – С. 133.

ЗАБАШТАНСЬКИЙ Максим Миколайович – кандидат економічних наук, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Чернігівського національного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- державні фінанси;
- енергоефективність та енергозбереження;
- державно-приватне партнерство;
- концесійні відносини.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2014